Vol 38
Nru 195
Jannar - Marzu 2017

L-ART Imqaddsa

RIVISTA BIBLIKA

L-ART IMQADDSA

Rivista Biblika
li toħroġ kull tliet xhur
mill-Kummissarjat tal-Art
Imqaddsa tal-Provinċja
Franġiskana Maltija

EDITUR:
P. Twanny Chircop OFM
Kummissarju
tal-Art Imqaddsa

BORD EDITORJAL:
P. Marcello Ghirlando OFM
P. Noel Muscat OFM
Mr. Louis Casha

DISTRIBUZZJONI:
Fra. Lorrie Zerafa OFM

ABBONAMENT:
€10 fis-sena
€15 jew aktar Sostenitur

Kummissarjat
tal-Art Imqaddsa
8, Triq Santa Luċija,
Valletta, VLT 1213
Malta.
Tel: 2124 2254

DISINN U STAMPAR:
Best Print Co. Ltd

Il-Materjal kollu li jidher
f'din ir-Rivista
huwa Copyright ©
tal-Kummissarjat tal-Art
Imqaddsa u l-Edizzjoni
TAU, 2017

comalt@ofm.org.mt
www.ofm.org.mt

Qoxra Quddiem:
Il-Mappa ta' Madaba
bl-ismijiet Bethbara u Aenon
fuq iż-żewġ naħat tax-Xmara
Ġordan

Werrej

6

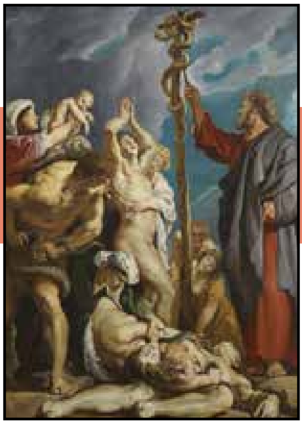

13

16

6 Ix-xaqliba l-oħra tax-xmara Ġordan, fejn Ġwanni għammed lil Ġesù

13 "Tabib, fejjaq lilek innifsek" (Luqa 4:23) Il-mediċina fil-Bibbja

16 Maria u Ġużeppi fil-pjan ta' Alla (1)

21 Il-kelma hi don, il-persuna l-oħra hija don

28 "Dan min hu, mela, biex saħansitra r-riħ u l-baħar jisimgħu minnu?" Riflessjonijiet fuq Mk 4, 35-41

42 It-"Terra Sancta Museum" fil-Kunvent tal-Flaġellazzjoni

Editorjal

ta' Patri Twanny Chircop ofm

L-Edikola tal-Qabar ta' Kristu restawrata

Il-pellegrini li ġew magħna fl-aħħar pellegrinaġġi li organizza l-Kummissarjat tal-Art Imqaddsa setgħu jaraw ix-xogħol intensiv li kien għaddej fil-Bażilika tal-Qabar ta' Kristu. Xogħol li kellu x'jaqsam mar-restawr tal-Edikola li fiha l-Insara jqimu l-Qabar vojt tal-Mulej Ġesù. Wara diversi snin ta' diskussjonijiet twal bejn it-tliet komunitajiet proprjetarji tal-Qabar ta' Kristu (il-Patrijarkat Grieg Ortodoss ta' Ġerusalemm, il-Kustodja tal-Art Imqaddsa u l-Patrijarkat Armen Ortodoss ta' Ġerusalemm), wasal il-jum mistenni. Fit-22 ta' Marzu 2017, quddiem ir-rappreżentanti tad-diversi komunitajiet, l-Edikola restawrata tal-Qabar ta' Kristu ġiet inawgurata.

L-istorja ta' wara l-kwinti ta' din l-Edikola u tar-restawri reċenti hi kkumplikata, u turi mill-banda l-waħda d-diffikultà tar-relazzjonijiet bejn il-Knejjes u anke mal-awtoritajiet ċivili, u mill-banda l-oħra l-kapaċità tagħhom li jissuperaw dawn id-diffikultajiet u jaħdmu flimkien f'kollaborazzjoni għal għan nobbli, jiġifieri l-ħarsien tal-patrimonju Kristjan tal-Art Imqaddsa.

L-Edikola tal-Qabar ta' Kristu li naraw illum inbniet fl-1810, wara li fl-1808 il-Bażilika kienet ħadet in-nar u ġġarrfu partijiet minnha. Qabilha kien hemm Edikoli oħrajn, kollha kemm huma jħarsu l-fdalijiet tal-blata mqaddsa li kienet parti mill-Qabar li fih tqiegħed il-ġisem

...editorjal

L-edikola tal-qabar ta' Kristu restawrata

ta' Ġesù, il-Qabar ġdid li Ġużeppi ta' Arimatija ppreparah biex fih jilqa' lill-Mulej rebbieħ fuq il-mewt. L-aħħar Edikola li kien hemm qabel l-1810 kienet dik li nbniet fl-1555 mill-Kustodju Franġiskan tal-Art Imqaddsa ta' dak iż-żmien, Bonifacio di Ragusa (Dubrovnik). Dan il-Kustodju kien ordna li jinfetaħ il-Qabar u ħallielna deskrizzjoni kommoventi ta' dak li hu sab, qabel ma ordna li jerġa' jiġi ssiġillat kollox u tinbena Edikola ġdida. Dan ifisser li, mill-1555 sal-1808, l-Edikola tal-Qabar ta' Kristu kienet opra tal-Franġiskani.

Sfortunatament wara n-nar tal-1808 kienu l-Griegi Ortodossi li akkwistaw il-permess mill-awtoritajiet Torok Ottomani biex jirrestawraw il-Bażilika waħedhom. Dan kien ifisser li huma qerdu s-sinjali Kruċjati fl-arkitettura ta' diversi partijiet tal-Bażilika, u għalkemm l-Edikola ta' Bonifacio di Ragusa ma kinitx sofriet ħsarat kbar, iddeċidew li jħottuha u jibnu dik li hemm illum. Minkejja dan, it-tliet komunitajiet żammew id-drittijiet li kellhom fuq l-Edikola. Xhieda ta' dan huma l-kandlieri, lampieri u kwadri li huma mdendlin barra u ġewwa, dejjem b'ċerta ordni ta' distinzjoni ċara fl-istili partikulari tad-diversi Knejjes. Il-Franġiskani żammew id-dritt li jħallu fil-għoli fiċ-ċentru tad-daħla tal-Edikola l-kwadru sabiħ ta' Kristu Irxuxtat, li kien ġie restawrat Malta fis-seklu 19 u li sentejn ilu reġa' ġie restawrat b'mod professjonali minn tim ta' esperti.

L-Edikola tal-lum sofriet ħsarat kbar fit-terremot tal-1927, u billi l-komunitajiet ma setgħux jaqblu flimkien biex jirrestawrawha, il-Gvern Ingliż, li kellu l-mandat fuq il-Palestina, iddeċieda li fl-1947 jagħlaqha f'gaġġa tal-ħadid mastizz biex ma tinfetaħx u taqa' fuq il-pellegrini. U hekk baqgħet sa ma sar ir-restawr din is-sena. Ir-restawr sar bi qbil bejn it-tliet komunitajiet, imma billi l-Edikola kienet inbniet mill-arkitett Grieg Nikolaos Komnenos minn Mytilene, ix-xogħol tar-restawr tħalla f'idejn il-professoressa Moropoulu u tim ta' esperti mill-Università Teknikon ta' Atene.

Ir-restawr kien jinvolvi t-tindif tal-irħam li jiksi l-Edikola minn ġewwa u minn barra, u fuq kollox it-tisħiħ strutturali tal-istess Edikola b'teknoloġija avvanzata li rabtitha flimkien minn ġewwa u mal-pedamenti, b'mod li issa hi b'saħħitha biżżejjed biex tieqaf waħedha mingħajr il-bżonn tal-gaġġa tal-azzar li tneħħiet fi Frar li għadda.

Ta' min jgħid li l-inizjattiva li jsir restawr urġenti ttieħdet wara ndħil mhux prudenti mill-pulizija Israeljana li fis-17 ta' Frar 2015 iddikjaraw li l-Edikola ġiet studjata minn esperti tal-Israeli Antiquities Authority

li qalu li kienet perikoluża. Il-pulizija għalqet l-Edikola għall-pellegrini, imma kellha terġa' tiftaħha wara ftit sigħat minħabba l-protesti kbar li saru mill-Patrijarka Grieg Ortodoss ta' Ġerusalemm, flimkien mal-Kustodju tal-Art Imqaddsa u l-Patrijarka Armen Ortodoss. Din id-dikjarazzjoni tal-Israeli Antiquities Authority kienet indħil mhux opportun, għax studji minn esperti fuq l-Edikola u fuq il-Bażilika kienu diġà saru mill-*Università di Firenze* taħt l-inizjattiva tal-Kustodja tal-Art Imqaddsa. Imma, kif jgħid il-Malti, kull deni ħudu b'ġid. Dan l-avveniment xejn pjaċevoli wassal biex it-tliet komunitajiet jiltaqgħu b'urġenza u jiddeċiedu li jirrestawraw l-Edikola biex jevitaw inkwiet fil-futur.

Issa li x-xogħol intemm u l-Edikola hi restawrata, wieħed forsi jinsa d-diffikultajiet kbar li kien hemm, diffikulajiet li għaddew minnhom anke l-Patrijiet Franġiskani li jgħixu fil-Qabar ta' Kristu, li kellhom jgħaddu xhur twal fit-trabijiet u l-istorbju tal-magni li jnaddfu l-irħam, anke bil-lejl, għax ix-xogħol kellu jsir kollu fil-Bażilika stess, fil-gallerija tal-Franġiskani. Minkejja dan l-inkonvenjent kollu, is-servizz favur il-pellegrini baqa' għaddej xorta waħda, u t-tliet Knejjes iggarantew li, fl-ebda mument tar-restawr, l-Edikola ma kienet magħluqa għall-pellegrini li riedu jżuruha u jitolbu fiha.

Wieħed mill-aktar mumenti kommoventi kien dak meta, f'perjodu limitat ta' 60 siegħa, bejn is-26 u t-28 ta' Ottubru 2016, l-esperti fetħu l-irħama li tgħatti l-Qabar u sabu irħama oħra antikissima li taħtha kien hemm l-fdalijiet tal-blat oriġinali li kien parti mill-Qabar ta' Kristu. Ix-xjenza tatna prova ċara li dan hu verament il-post Qaddis li minnu l-Mulej Ġesù qam mill-imwiet nhar Ħadd il-Għid il-Kbir.

Issa li x-xogħol ta' restawr intemm u ħarġet b'mod aktar sħiħ il-verità tal-Qabar ta' Kristu, għad fadal ħafna xi jsir. Mhux biżżejjed li l-Edikola ġiet konsolidata u restawrata, imma trid tiġi protetta mill-umdità li tielgħa mill-paviment imkisser u perikoluż tad-dawra kollha tal-Bażilika. Dan ifisser li, barra li jrid jinbidel il-paviment, jrid isir xogħol ta' studju u skavi taħt il-Bażilika biex, filwaqt li jitħarsu l-fdalijiet arkeoloġiċi, l-ambjent kollu jingħata ħajja ġdida għas-snin li ġejjin. Sfida oħra kbira quddiem il-Knejjes insara li jħarsu dan is-Santwarju ġawhra tal-Fidwa tagħna, fosthom il-Kustodja tal-Art Imqaddsa, u għall-Patrijiet Franġiskani li jkomplu jaħdmu biex il-pellegini jkunu jistgħu jitolbu fil-post l-aktar għażiż għall-Kristjanità.